

УДК 657:339

Особливості обліку процесу реалізації товарів у кредит

Князь С.В.

доктор економічних наук,
завідувач кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів
Національного університету «Львівська політехніка»

Залуцький В.П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національного університету «Львівська політехніка»

Яворська Н.П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті досліджено особливості відображення в обліку процесу реалізації товарів у кредит. Зокрема, розглянуто зміст поняття «товарний кредит», виокремлено його сутнісні характеристики, знання і розуміння яких необхідне для коректного відображення в обліку процесу реалізації товарів у кредит. Проаналізовано основні суперечності та невідповідності в чинних нормативних документах щодо деяких аспектів процесу реалізації товарів у кредит (надання товарного кредиту).

Ключові слова: товар, реалізація товарів, кредит, товарний кредит, облік, бухгалтерський облік.

Князь С.В., Залуцький В.П., Яворская Н.П. ОСОБЕННОСТИ УЧЕТА ПРОЦЕССА РЕАЛИЗАЦИИ ТОВАРОВ В КРЕДИТ

В статье исследованы особенности отражения в учете процесса реализации товаров в кредит. В частности, рассмотрено содержание понятия «товарный кредит», выделены его существенные характеристики, знание и понимание которых необходимо для корректного отражения в учете процесса реализации товаров в кредит. Проанализированы основные противоречия и несоответствия в действующих нормативных документах по некоторым аспектам процесса реализации товаров в кредит (предоставление товарного кредита).

Ключевые слова: товар, реализация товаров, кредит, товарный кредит, учет, бухгалтерский учет.

Kniaz S.V., Zalutskyi V.P., Yavorska N.P. PECULIARITIES OF ACCOUNTING THE PROCESS REALIZATION OF GOODS IN THE CREDIT

The article investigates the features of recognition in accounting the process of selling goods on credit. In particular, the concept of "trade credit", were singled out its essential characteristics, knowledge and understanding which is necessary for the correct recognition in accounting the process of selling goods on credit. Author analyzes the main contradictions and discrepancies in existing of normative documents concerning the some aspects of process of selling goods on credit (provision of trade credit).

Keywords: product, realization of goods, credit, trade credit, accounting.

Постановка проблеми. Останнім часом реалізація товарів у кредит набуває все більшої популярності, оскільки в умовах нестачі або відсутності вільних грошових коштів, фізичні чи юридичні особи можуть здійснити придбання товарів та користуватись ними поступово погашаючи їх вартість, не звертаючись до послуг банку. Такий спосіб продажу товарів для торговельних підприємств є одним із способів залучення покупців, розширення ринків збуту та збільшення обсягу реалізованих товарів (робіт, послуг).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна економічна наукова думка містить

значний обсяг теоретичних та емпіричних друкованих робіт присвячених розвитку товарно-кредитних відносин. Найбільший інтерес становлять наукові роботи таких вітчизняних учених-економістів: В. Алексійчука, Н. Внукова, В. Гончаренка, О. Гудзя, Б. Івасіва, М. Савлука, А. Демківського, М. Дем'яненка, Г. Кірейцева, П. Лайка, В. Лагутіна, Б. Луціва, Ю. Мороза, Л. Сука, А. Чупіса та інших. Водночас особливості відображення в обліку процесу реалізації товарів у кредит належать до кола недостатньо вивчених питань.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження та

систематизація особливостей відображення в обліку процесу реалізації товарів у кредит.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж приступити до дослідження процесу обліку операцій із продажу товару у кредит, необхідно виділити сутнісні характеристики поняття «товарний кредит», що дасть змогу повніше та глибше висвітлити його особливості.

Товарний кредит – це товари (роботи, послуги), які передають у власність покупцю (фізичній чи юридичній особі) за умовами договору купівлі-продажу, за який він може сплатити через певний проміжок часу.

Відповідно до Цивільного кодексу України [1] реалізація товарів у кредит може відбуватися з відстроченням платежу (оплатою товару один раз через певний проміжок часу після його передачі покупцю) та з розстроченням платежу (частковою оплатою товару протягом певного проміжку часу в кілька платежів після його передачі покупцю). При цьому товари (роботи, послуги) переходять у власність покупця (фізичної чи юридичної особи) з часу їх передавання, якщо інше не встановлено договором купівлі-продажу, проте до часу його повної оплати право застави на цей товар належить продавцю. Форму розрахунків із розстроченням платежу найчастіше використовують у роздрібній та дрібнооптовій торгівлі [1; 7; 8].

Податковим кодексом України розмежовано поняття «товарний кредит» та «торгівля на виплату». Відповідно до цього кодексу товарним кредитом є передача товарів резидентом чи нерезидентом у власність юридичним чи фізичним особам на умовах договору, що передбачає відстрочення повної сплати на певний проміжок часу та під відсоток. А під торгівлю на виплату в кодексі визначено господарську операцію, що передбачає продаж резидентом чи нерезидентом товарів юридичним чи фізичним особам за умовами розстрочення остаточного розрахунку на певний період та під відсоток [5; 7; 8]. Таким чином, один нормативний документ суперечить іншому у важливих моментах процесу реалізації товарів у кредит, зокрема щодо передачі права власності, реалізації товарів на безвідсотковій основі і т. д. Саме тому умови договору купівлі-продажу повинні відповідати тим, котрі зазначені в Податковому кодексі України, що забезпечить коректне відображення даних операцій у податковому обліку.

На відміну від фінансового кредиту, реалізацію товарів у кредит (товарний кредит) може здійснювати будь-який суб'єкт господарювання, незалежно від форм власності та

їх резидентності. Перелік товарів, які пропонується придбати у кредит, торговельне підприємство визначає самостійно за умови, що цей товар належить до класу непродовольчих товарів. Реалізація товарів у кредит може відбуватись як із нарахуванням відсотків за наданий кредит, так і без відсотків.

Що стосується ціни товару, який надають у кредит, то вона залишається не змінною з часу продажу (передання права власності). За умови реалізації товару у кредит з нарахуванням відсотків, відсотки є окремим видом винагороди продавцеві, при цьому, не змінюючи вартість товару. Реалізація товару в кредит відбувається за цінами, що діють на час реалізації [1; 5; 6; 7].

Реалізація товарів у кредит (надання товарного кредиту) має певні переваги та недоліки, а саме:

– переваги: оперативність у наданні коштів у товарній формі; простота оформлення; мобілізація вільних товарних ресурсів та їх перерозподіл; розширення кола потенційних покупців; збільшення обсягу реалізованого товару; посилення конкурентних переваг продавця;

– недоліки: обмеженість його терміном, розмірами та умовами; високий ризик для продавця.

Що стосується відображення в обліку процесу реалізації товарів, то сама процедура продажу в бухгалтерському обліку продавця і покупця проводиться як звичайна операція, пов'язана з продажем чи придбанням товару. Серед особливостей відображення в обліку процесу реалізації товарів у кредит доцільно виділити:

1. **Визнання доходу.** Для відображення інформації про доходи від реалізації товарів призначено субрахунок 702 «Дохід від реалізації товарів» до рахунку 70 «Доходи від реалізації». За Кт субрахунку 702 відображається збільшення (одержання) доходу, за Дт – належна сума непрямих податків (акцизного збору, податку на додану вартість та інших, передбачених законодавством) та списання в порядку закриття на субрахунок 791 «Результат операційної діяльності» до рахунку 79 «Фінансові результати». Собівартість реалізованих товарів відображають за допомогою субрахунку 902 «Собівартість реалізованих товарів» до рахунку 90 «Собівартість реалізації». За Дт субрахунку 902 відображається фактична собівартість реалізованих товарів (без торгових націнок), за Кт – списання в порядку закриття дебетових оборотів на субрахунок 791 «Результат операційної діяльності» до рахунку 79 «Фінансові результати» [2; 3].

2. Дебіторська та кредиторська заборгованість. За реалізовані товари у кредит у продавця дебіторська заборгованість відображається за Дт рахунку 36 «Розрахунки з покупцями», а в покупця, залежно від мети придбання – 20 «Виробничі запаси» чи 28 «Товари». Кредиторська заборгованість за придбані товари у кредит відображається в покупця за Кт 36 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» [2; 4].

3. Облік відсотків. Відсотки визнаються в тому звітному періоді, до якого вони нале-

жать. Відповідно до Цивільного кодексу України в договорі купівлі-продажу можуть бути передбачено такі види відсотків:

– сума відсотків нарахованих за надану послугу з відстрочення чи розстрочення платежу за певний товар;

– сума відсотків нарахованих за прострочення терміну сплати платежу за певний товар.

Відображення реалізації товарів із нарахуванням відсотків у кредит у бухгалтерському обліку може здійснюватись:

Таблиця 1

Відображення в обліку процесу реалізації товарів у кредит із нарахуванням відсотків (товарний кредит)

№ п/п	Зміст операції	Кореспонденція	
		Дт	Кт
Облік продавця			
1	Відвантаження товарів покупцю, відображення доходу від реалізації товарів	361	702
2	Відображення податкових зобов'язань із ПДВ у складі вартості відвантажених товарів	702	641
3	Списання собівартості реалізованих товарів	902	281
4	Нарахування відсотків за 1-й місяць	373	732
5	Нарахування податкових зобов'язань із ПДВ із суми відсотків	732	641
6	Отримання суми відсотків, нарахованих за 1-й місяць	311	373
7	Відображення фінансового результату в кінці 1-го місяця	702 791 732	791 902 792
8	Нарахування відсотків за 2-й місяць	373	732
9	Нарахування податкових зобов'язань з ПДВ із суми відсотків	732	641
10	Отримання суми відсотків, нарахованих за 2-й місяць	311	373
11	Отримання коштів за раніше реалізовані товари	311	361
12	Нарахування пені за прострочення терміну сплати	361	715
13	Отримання суми нарахованої пені за прострочення терміну сплати	311	361
14	Відображення фінансового результату в кінці 2-го місяця	732 715	792 791
Облік покупця			
15	Отримання товару від продавця	281	631
16	Відображення суми податкового кредиту з ПДВ	641	631
17	Нарахування відсотків за 1-й місяць	952	684
18	Відображення суми податкового кредиту з ПДВ, що пов'язана з нарахуванням відсотків	641	684
19	Сплатення суми відсотків нарахованих за 1-й місяць	684	311
20	Відображення фінансового результату в кінці 1-го місяця	792	952
21	Нарахування відсотків за 2-й місяць	952	684
22	Відображення суми податкового кредиту з ПДВ, що пов'язана з нарахуванням відсотків	641	684
23	Сплатення суми відсотків нарахованих за 1-й місяць	684	311
24	Перерахування коштів за раніше отримані товари	631	311
25	Нарахування пені за прострочення терміну сплати	948	631
26	Сплатення суми нарахованої пені за прострочення терміну сплати	631	311
27	Відображення фінансового результату в кінці 2-го місяця	792	952

– у складі фінансових доходів (витрат);
– у складі доходів (витрат) від операційної діяльності.

При відображенні в обліку реалізації товарів у кредит у складі фінансових доходів (витрат) – нараховані суми відсотків продавця відобразатиме проведенням Дт 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» – Кт 732 «Відсотки одержані», а покупець – Дт 952 «Інші фінансові витрати» – Кт 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками».

Під час застосування підходу за якого відображення в обліку реалізації товарів у кредит відбувається у складі доходів (витрат) від операційної діяльності – у продавця за нарахованими доходами» – Кт 732 «Відсотки одержані», а покупець – Дт 952 «Інші фінансові витрати» – Кт 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками».

Таким чином, відображення відсотків за товар, реалізований у кредит, кожне торговельне підприємство здійснює на власний розсуд, оскільки в методичних рекомендаціях із бухгалтерського обліку фінансових витрат, затверджених наказом Мініфіну від 01.11.10 р. № 1300, перелік фінансових витрат не містить цих витрат (відсотки за товарним кредитом).

У випадку, коли покупець прострочив оплату товару, реалізованого у кредит, продавця, згідно із умовами договору купівлі-продажу, має право вимагати повернення неоплаченого товару. Окрім цього, покупець повинен сплатити продавцю відсотки за прострочення оплати товару з дня планового погашення до дня фактичної сплати, у розмірі встановленому умовами договору купівлі-продажу чи іншим нормативно-правовим документом.

Відображення процесу продажу товарів у кредит в обліку продавця і покупця наведено

в таблиці 1 (умовно за термін кредитування взято 2 місяці).

Для коректного відображення в обліку процесу реалізації товарів у кредит продавець повинен розділяти його на дві операції, які мають свої особливості: продаж товарів та кредитування.

Що стосується форми оплати за товари реалізовані у кредит, покупець може використовувати будь-яку: оплата готівкою в касі підприємства-продавця; безготівкова оплата на поточний рахунок підприємства-продавця; оплата із заробітної плати працівника (за заявою) підприємства-продавця та інші форми. Конкретна форма оплати за товари реалізовані у кредит повинна бути обумовлена.

Висновки. Отже, здійснювати реалізацію товарів у кредит та отримувати відсотки за користування таким кредитом може будь-який суб'єкт господарювання, незалежно від форм власності та їх резидентності. Встановлено, що вітчизняне правове підґрунтя реалізації товарів у кредит має досить суперечливий характер – не має єдиних трактувань основних понять, відсутня узгодженість між цими актами. Так, згідно із Цивільним кодексом України реалізація товарів із розстроченням платежу є різновидом товарного кредиту, водночас Податковим кодексом України ці поняття розмежовано. Також виокремлено певні нюанси, знання і розуміння яких необхідне знання для коректного відображення в обліку процесу реалізації товарів у кредит. Оскільки торговельним підприємствам доводиться функціонувати в умовах різних динамічних змін економічного середовища, то питання обліку процесу реалізації товарів у кредит потребують подальших досліджень як у теоретичному, так і у практичному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Офіційний текст. – К.: Кондор, 2003. – 400 с.
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затв. наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/instr291>.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 16 «Витрати». Затвержено Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 15 «Дохід». Затвержено Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 за № 290.
5. Податковий Кодекс України. – [Чинний від 2010-12-02] / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 2010. – 573 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2011 р. № 383 «Про затвердження Правил торгівлі у розстрочку фізичним особам» // Урядовий кур'єр. – 2011. – 5 травня. – С. 12–13.
7. Занько Б. Продаж товарів на умовах товарного кредиту: правові основи, бухгалтерський і податковий облік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/5994>.

8. Алексеєнко М. Продаж товарів у кредит: правовий і податковий аспекти / М. Алексеєнко // Вчені записки: зб. наук. пр. / ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; відп. ред. А. Ф. Павленко. – Київ: КНЕУ, 2012. – Вип. 14. – Ч. 1. – С. 176–181.